

ข้อมูลพื้นฐานเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมสหกรณ์โคนมฟาง

ระหว่างวันที่ 4 กุมภาพันธ์ – 25 มีนาคม 2557

โดย

หน่วยพัฒนาสุขภาพและผลผลิตโคนม-ไชยปราการ

(Herd Health Unit : HHU – ไชยปราการ)

สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดเชียงใหม่

สำนักงานปศุสัตว์เขต 5

กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

คำนำ

เนื่องจากในปัจจุบันอาชีพการเลี้ยงโคนมถือเป็นอาชีพที่สำคัญในฐานะผู้ผลิตแหล่งโปรตีนคุณภาพสูง ในการจะเลี้ยงโคนมให้ประสบความสำเร็จได้นั้น มีหลากหลายองค์ประกอบหลายภาคส่วนเข้ามาเกี่ยวข้อง ทั้งจากภาครัฐ และเอกชน ตัวเกษตรกรเองและส่วนอื่น ๆ

ทั้งนี้รายงานเล่มนี้เป็นข้อมูลที่ได้จากการลงพื้นที่ในฐานะตัวแทนจากภาครัฐ ในนามสำนักงานปศุสัตว์ เขต 5 สังกัดกรมปศุสัตว์ โดย นางสาวพรณิภา ใจนะเปียง นางสาวจุฑามาศ โดมะนิตย์ และนางสาวชลธิชา ทองอ่อน ได้ทำการเก็บข้อมูลในรูปแบบของแบบสอบถามจากเกษตรกรที่เลี้ยงโคนมในพื้นที่อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ ของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมในสหกรณ์โคนมฝาง ในช่วงวันที่ 4 กุมภาพันธ์ - 25 มีนาคม 2557 เพื่อสำรวจข้อมูลประชากรโคนม องค์ประกอบและข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงโคนม และสรุปปัญหาหลักๆ เป็นข้อมูลให้ทางสหกรณ์ทราบในเบื้องต้น

หากมีข้อผิดพลาดประการใดขออภัยมา ณ ที่นี้ด้วย

คณะผู้จัดทำ

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
ข้อมูลพื้นฐาน	1
ฟาร์มโคนมมาตรฐานในสหกรณ์โคนมฟาง	1
การจัดการฟาร์ม และผลผลิตน้ำนม	2
การให้อาหารโคนม	3
แหล่งน้ำที่ใช้ในฟาร์ม	4
การบริการด้านผสมเทียม การดูแลสุขภาพ และงานบริการส่งเสริมการเลี้ยงโคนม	4
การพัฒนาความรู้ การฝึกอบรมและความต้องการการบริการ	4
ปัญหาและอุปสรรคในฟาร์มโคนม	5
ข้อเสนอแนะ	5

สารบัญแผนภูมิ

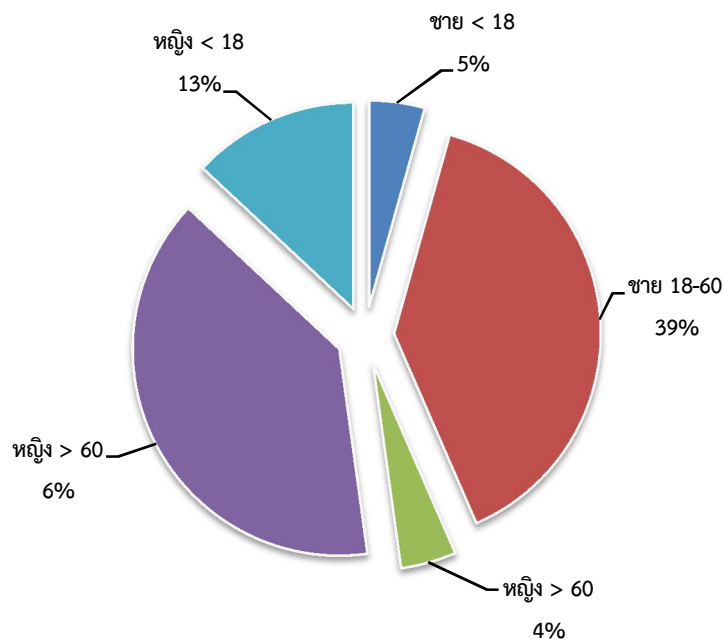
เรื่อง	หน้า
แผนภูมิที่ 1 แสดงสมาชิกในครัวเรือนของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม สหกรณ์โคนมฝาง	1
แผนภูมิที่ 2 แสดงจำนวนโคนมในสหกรณ์โคนมฝาง	2
แผนภูมิที่ 3 แสดงอาหารหยาบที่เกษตรกรใช้มากเป็นอันดับ 1 ในฟาร์ม	3
แผนภูมิที่ 4 แสดงชนิดของอาหารหยาบที่เกษตรกรนิยมใช้ในสหกรณ์โคนมฝาง	3

สหกรณ์โคนมฝาง

ข้อมูลพื้นฐาน

สหกรณ์โคนมฝางมีสมาชิกจำนวน 5 ราย โดยทั้งหมดเป็นเกษตรกรในพื้นที่อำเภอฝาง มีสมาชิกในครัวเรือนทั้งหมด 23 คน ประกอบด้วยเพศชาย 10 คน และเพศหญิง 13 คน โดยสมาชิกส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 18 – 60 ปี รองลงมาคืออายุน้อยกว่า 18 ปี และมากกว่า 60 ปี ตามลำดับ ดังแสดงในแผนภูมิที่ 1

แผนภูมิที่ 1 แสดงสมาชิกในครัวเรือนของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมสหกรณ์โคนมฝาง

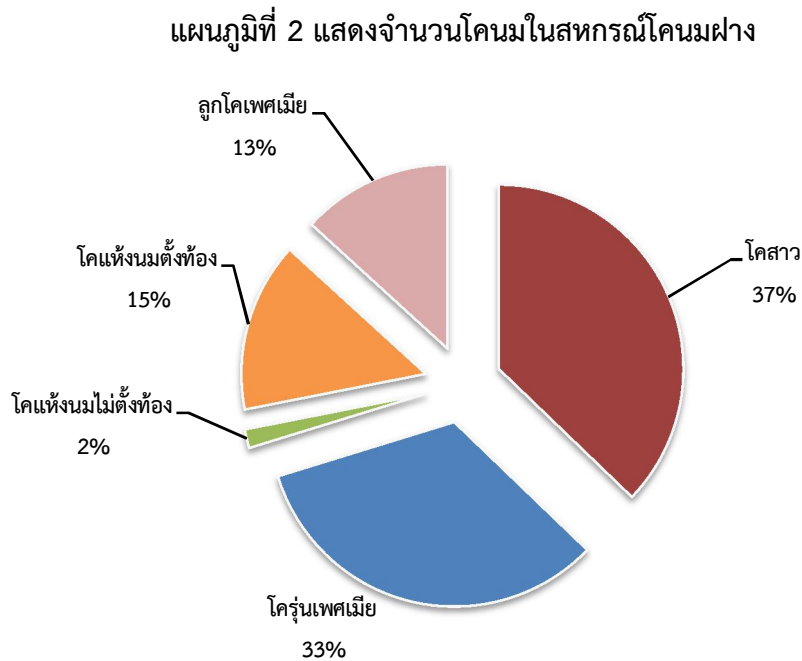
เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมส่วนใหญ่เริ่มต้นเลี้ยงโคนมด้วยตนเอง(60%) และส่วนหนึ่งรับช่วงสืบทอดมาจากบิดามารดา(40%) มีพื้นที่สำหรับทำฟาร์มโคนมเฉลี่ย 5.6 ไร่ ต่อฟาร์ม เป็นที่เลี้ยงโคนมเฉลี่ย 2.1 ไร่ และสำหรับปลูกอาหารหยาบเฉลี่ย 5.8 ไร่ ต่อฟาร์ม ประมาณครึ่งหนึ่ง(52%)ของสมาชิกในครัวเรือนเป็นพนักงานในฟาร์มโคนม และอีกครึ่งหนึ่ง(48%)ของสมาชิกในครัวเรือนไม่ได้ทำงานในฟาร์ม โดยสัดส่วนแรงงานที่ใช้ในฟาร์มโคนมคิดเป็นสมาชิกในครัวเรือน 57% และเป็นลูกจ้าง 43%

ฟาร์มโคนมมาตรฐานในสหกรณ์โคนมฝาง

สหกรณ์โคนมฝางไม่มีการนำมาตรฐานฟาร์มมาปรับเพิ่มราคาน้ำนม การปรับปรุงฟาร์มเพื่อให้ผ่านมาตรฐานจึงเป็นไปได้ช้า เนื่องจากเกษตรกรไม่เห็นความสำคัญในการเร่งปรับปรุงฟาร์มของตนให้ผ่านมาตรฐานของกรมปศุสัตว์ ดังนั้นฟาร์มโคนมทั้งหมดในสหกรณ์โคนมฝางจึงเป็นฟาร์มที่ยังไม่ผ่านมาตรฐานฟาร์ม

การจัดการฟาร์ม และผลผลิตน้ำนม

สหกรณ์โคนมฝางมีโคนมทั้งหมด 212 ตัว ประกอบด้วย แม่โคให้นม 66 ตัว โคนสาว 45 ตัว โคนรุ่นเพศเมีย 40 ตัว โคนแท้งนมตั้งท้อง 18 ตัว โคนแท้งนมไม่ตั้งท้อง 2 ตัว ลูกโคเพศเมีย 16 ตัว และลูกโคเพศผู้ 25 ตัว ซึ่งคิดเป็นสัดส่วนดังแสดงในแผนภูมิที่ 2

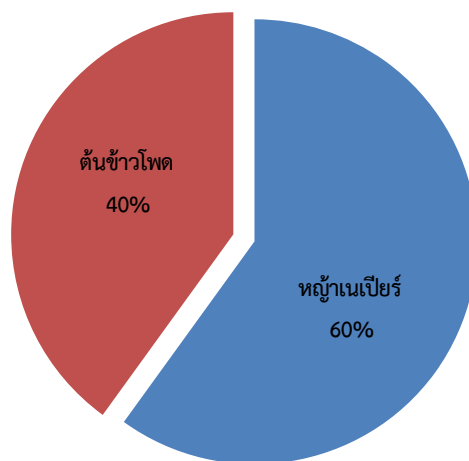
แม่โคให้นมในสหกรณ์โคนมไชยปราการทั้งหมด 66 ตัว ผลิตน้ำนมดิบได้ประมาณ 1049 กิโลกรัมต่อวัน ใช้ในฟาร์มประมาณ 94 กิโลกรัมต่อวัน และส่งนมให้สหกรณ์ประมาณ 955 กิโลกรัมต่อวัน โดยแม่โคให้นมเฉลี่ย 15.8 กิโลกรัม ต่อตัว ต่อวัน มีจำนวนเซลล์โซมาติกเฉลี่ย 6,5000 cel/vml ราคาน้ำนมที่เกษตรกรขายให้สหกรณ์คือราคา 16 บาท และสหกรณ์ไม่มีระบบปรับราคาตามคุณภาพน้ำนม

เกษตรกรมีประสบการณ์การเลี้ยงโคนมเฉลี่ย 9.8 ปี ส่วนใหญ่ (60%) เข้าใจเรื่องคุณภาพน้ำนมดิบ และมีการดูแลความสะอาดในการรีดนม เกษตรกรทุกฟาร์มมีการจุ่มหัวนมหลังจากรีดนม และ 60% มีการจุ่มหัวรีดก่อนรีดตัวใหม่

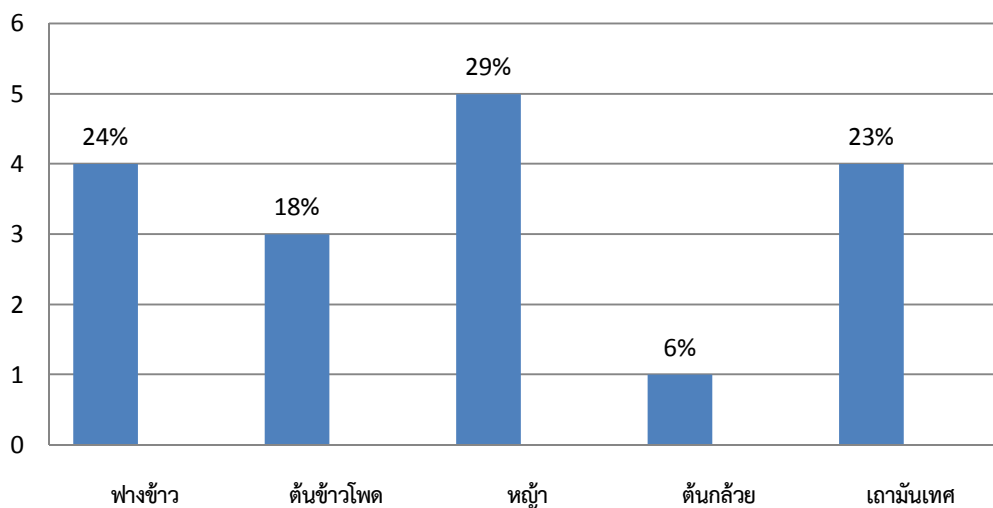
การให้อาหารโคนม

การให้อาหารชั้นในวัวรีดนม เกษตรกร 80% ให้อาหารที่มีเปอร์เซ็นต์โปรตีนเท่ากันในวัวรีดนมทุกตัว ส่วนอีก 20% ให้อาหารชั้นที่มีเปอร์เซ็นต์โปรตีนแตกต่างกันสำหรับโครีดนมที่ให้ปริมาณน้ำนมแตกต่างกัน และในเรื่องปริมาณอาหารชั้น เกษตรกร 40% ให้ปริมาณแตกต่างกันตามปริมาณน้ำนม ส่วนอีก 60% ให้อาหารชั้นปริมาณเท่ากันทุกตัว อาหารหยาบที่เกษตรกรใช้ปริมาณมากเป็นอันดับหนึ่งคือ หญ้าเนเปียร์ รองลงมาคือต้นข้าวโพด ดังแสดงในแผนภูมิที่ 3 โดยอาหารหยาบที่เกษตรกรนิยมใช้ได้แก่ หญ้า ฟางข้าว ถั่วมันเทศ ต้นข้าวโพด และต้นกล้วย ดังแสดงในแผนภูมิที่ 4

แผนภูมิที่ 3 แสดงอาหารหยาบที่เกษตรกรใช้มากเป็นอันดับ 1 ในฟาร์ม

แผนภูมิที่ 4 แสดงชนิดของอาหารหยาบที่เกษตรกรนิยมใช้ในสหกรณ์โคนมผาง

แหล่งน้ำที่ใช้ในฟาร์ม

แหล่งน้ำที่ใช้ในฟาร์มมาจากบ่อน้ำตื้นหรือสระน้ำในฟาร์ม 40% น้ำประปาภูเขา 40% และน้ำบาดาล 20% ตามลำดับ

การบริการด้านผสมเทียม การดูแลสุขภาพ และงานบริการส่งเสริมการเลี้ยงโคนม

การให้บริการด้านผสมเทียมและการดูแลสุขภาพโคนมของสหกรณ์โคนมฝาง อยู่ในความดูแลของเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์และอาสาปศุสัตว์ การผสมเทียมโคนมในฟาร์มส่วนใหญ่เกษตรกรจะใช้บริการจากเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ (80%) รองลงมาคืออาสาปศุสัตว์ (20%) โดยจะคิดค่าบริการครั้งละ 100 บาท หากผสมไม่ติดใน 3 ครั้งครั้งต่อไปผสมฟรีจนกว่าจะติด

การฉีดวัคซีนโคนมของสหกรณ์โคนมฝางเป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์อำเภอฝาง ซึ่งเกษตรกรทุกฟาร์มจะใช้บริการฉีดวัคซีนจากเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ ในกรณีที่มีวัวป่วยเกษตรกร 80% เลือกที่จะรักษาเองเป็นอันดับแรก และอีก 20% เลือกที่จะใช้บริการจากเจ้าหน้าที่ที่ทราบว่าวัวป่วย โดยเลือกใช้บริการจากเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ 60% และอาสาปศุสัตว์ 40% ตามลำดับ

การพัฒนาความรู้ การฝึกอบรมและความต้องการการบริการ

ความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงโคนมที่เกษตรกรได้รับ 50% มาจากเพื่อนบ้าน และอีก 50% มาจากเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ จากการสอบถามข้อมูลเกษตรกร เรื่องที่เกษตรกรสนใจอยากได้รับความรู้เพิ่มเติมมีดังต่อไปนี้

1. การดูแลรักษาสุขภาพโคนม (29%) ได้แก่ การดูแลให้วัวมีสุขภาพดี แข็งแรง ไม่เจ็บป่วย การดูแลตัดแต่งกีบ วิธีสังเกตอาการวัวป่วย และการรักษาเบื้องต้น รวมถึงการใช้ยาในโค เพื่อเกษตรกรจะสามารถดูแลและรักษาเองในเบื้องต้นได้อย่างถูกต้อง

2. ภาวะเต้านมอักเสบ (14.2%) ต้องการความรู้เกี่ยวกับเต้านมอักเสบทั้งในด้านสาเหตุการเกิดโรค การรักษาและการป้องกันโรค เพื่อที่จะนำมาดูแลให้โคนมีสุขภาพเต้านมที่ดี

3. เรื่องอาหาร (14.2%) เนื่องจากอาหารชั้นมีราคาสูงขึ้นเรื่อยๆเกษตรกรจึงต้องการทราบเกี่ยวกับการผสมอาหารชั้น สูตรอาหารชั้นที่เกษตรกรสามารถผสมเองได้เพื่อลดต้นทุนค่าอาหาร สัตส่วนและปริมาณอาหารชั้นอาหารหยาบที่เหมาะสมที่จะทำให้ได้ผลผลิตน้ำนมสูงในราคาประหยัดที่สุด อาหารหยาบคุณภาพดี การทำอาหารหยาบหมักและพันธุ์หญ้าใหม่ๆ

4. ด้านระบบสืบพันธุ์ (14.2%) เกษตรกรจำนวนหนึ่งมีปัญหาเรื่องการผสมติดยากจึงต้องการคำแนะนำด้านการดูแลระบบสืบพันธุ์ในวัว การสังเกตอาการเปิดสัด การจับสัดที่ถูกต้อง และการสังเกตการกลับสัดในวัว เพื่อจะได้เพิ่มอัตราการผสมติดในฟาร์ม วิธีการป้องกันไม่ให้เกิดโรคคาง การทำคลอดวัวนม และอยากฝึกอบรมผสมเทียมเพื่อจะได้ผสมเทียมวัวในฟาร์มได้เอง

5. การเพิ่มผลผลิต (14.2%) อยากรู้ได้วิทยาการใหม่ๆในการเพิ่มคุณภาพและปริมาณน้ำนม วิธีการทำให้ผลผลิตน้ำนมต่อตัวสูงขึ้น

7. การเลี้ยงโคนมแบบยั่งยืน (14.2%) แนวทางการเลี้ยงโคนมอย่างยั่งยืน การสร้างอาชีพให้มีความมั่นคง

ปัญหาและอุปสรรคในฟาร์มโคนม

ปัญหาในฟาร์มโคนมของเกษตรกรที่พบมากเป็นอันดับ 1 คือ ปัญหาขาดแคลนอาหารหยาบ (60%) รองลงมาคือ ปัญหาระบบสืบพันธุ์ (20%) และปัญหาขาดแคลนแรงงาน (20%)

ข้อเสนอแนะ

1. เพิ่มความเข้มแข็งของกลุ่มสมาชิกและองค์กร(สหกรณ์ฯ)
2. ส่งเสริมด้านมาตรฐานคุณภาพน้ำนมดิบ
3. ส่งเสริมการเพิ่มปริมาณน้ำนมต่อฟาร์มและเพิ่มจำนวนสมาชิก(ส่งเสริมการเลี้ยง)
4. จัดทำแผนการจัดการด้านแหล่งอาหารหยาบและต้นทุนอาหารหยาบของสมาชิก